

Kabinetinis lietuvių kalbos sindromas: atsakas A. Smetonai

Vytautas Budnikas, Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas

2015 m. lapkričio 6 d. 13:19

Kalbininkas Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas Antanas Smetona publikacijoje „Kaip 150 visuomenės veikėjų kalbą gelbėjo“ eilinė kartą mėgina „drumsti“ neseniai jausmingai reagavo į 150 Lietuvos intelektualų iniciatyvą įstatymu nekeisti lietuvių kalbos abėcėlės, tačiau leisti užsieniečiams Lietuvos Respublikos asmens tapatybės dokumentuose rašyti savo pavardes ir vardus originalo kalba kitame dokumento puslapyje.

© DELFI (R.Daukanto pieš.)

Stebina ne autoriaus kompetencija (atrodo, tam jos pakanka), bet publikacijos emociingumas: yra lotyniškas posakis – „Jupiteri, tu pyksti? Vadinasi, tu neteiskus“.

Vis dėlto norėtūsi, kad autorius praplėstų savo kabinetinio samprotavimo ribas. Neturėtų jis faktinės asmenvardžių rašybos publicistikoje, literatūroje ir kt. automatiškai perkelti į teisę. Asmens tapatybės dokumentas nėra absoliuti to asmens nuosavybė.

Bet kuri valstybė išduoda savo patvirtintą asmens tapatybės dokumentą, jei tik šis asmuo atitinka tos valstybės teisės aktais nustatytus reikalavimus. Vadinasi, teisės aktų kūrėjas nėra asmens tapatybės dokumento prašantis asmuo – jų autorius yra valstybė, kitaip tariant, tos valstybės visuomenė. Tad nelogiška manyti, kad kiekvienas asmuo turi teisę reikalauti iš visuomenės, į kurią jis nori integruotis, jam asmeniškai tinkančios tvarkos, t.y. jis negali kelti savarankiškų reikalavimų visuomenei, kuri yra nustačiusi savo piliečių bendrabūvio tvarką – nustačiusi asmens tapatybės

dokumento išdavimo, jo įgijimo ar vartojimo taisyklės. Kitaip tariant, norint tapti konkrečios visuomenės nariu (piliečiu), privalu laikytis ir tos visuomenės nustatytų reikalavimų, įskaitant dokumentų išdavimo, jų pildymo (įrašų), saugojimo ir naudojimo tvarkos.

Autorius apeliuoja į tarptautinės žmogaus teisių institucijas (EŽTT), neva jos vėliau ar anksčiau įpareigos Lietuvą rašyti asmenvardžius asmens tapatybės dokumentuose Lietuvos socialdemokratų ir liberalų pageidaujama tvarka. Tačiau EŽTT jau vienareikšmiškai yra pasisakęs, jog asmenvardžių rašyba yra valstybės diskrecijos reikalas, o šiuo atveju mūsų šalis nustatydamas asmenvardžių rašybą asmens tapatybės dokumentuose jokios žmogaus teisės nepažeidžia. Tad nėra ir prasmės diskutuoti su autoriumi dėl to, pažeidžia Lietuvos valstybė, ar nepažeidžia žmogaus teisių, reikalaujama laikytis jos visuomenės nustatytų teisinių normų. Atrodytų, kam autoriui barstyti savo galvą pelenais ir draskytis marškinius nuo krūtinės, kai mūsų šalyje visiems ir taip viskas aišku?

Beje, jis neįvertina milžiniško lėšų poreikio valstybei pertvarkant duomenų bazes (Sodros, Registrų centro, notariatų ir kt.) pradėjus pavardes rašyti papildomomis raidėmis. Tikėtina, kad Vilnijos krašto Lietuvos lenkams atsirastų kitos valstybės subsidijų keičiant asmens dokumentus, t.y. perrašant tariamų lenkų pavardes į asmens dokumentus originalo kalba. Bet vargu, ar mūsų valstybė gaus iš kitos valstybės subsidijas pertvarkant duomenų bazes po tokių drastiškų lietuviškos abėcėlės pasikeitimų. Tad logiška klausti: kodėl mes, mokesčių mokėtojai, turime apmokėti kažkieno brangiai kainuojančią politinę užgaidą, juolab, kai naujasis Lenkijos prezidentas nesutiko daryti analogiškų nuolaidų Lenkijoje gyvenantiems lietuviams, motyvuodamas, kad tam reikia labai daug lėšų?

Vargu, ar kas tiki, kad mūsų valstybė yra turtingesnė už Lenkijos valstybę. Greičiau mūsų valdžia (socdemai, liberalai ir kt.) yra nuolankesnė ir pasirengusi beatodairiškai patiesti gražius kilimėlius panašioms politiniams reikalavimams.

Bet svarbiausia, kodėl autoriui atrodo, kad trijų raidžių problema mūsų valstybėje yra prioritetinga?

Mūsų žiniomis, apie trečdalis Lietuvos piliečių gyvena skurde arba žemiau skurdo ribos. Žmonių atlyginimai yra vieni iš mažiausių Europoje. Beveik trečdalis Lietuvos piliečių jau emigravo iš Lietuvos, o jų vietą planuoja užimti į Europą atplūstantys imigrantai. Mūsų vaikų gimstamumas yra itin žemas ir nebeužtikrina kartų kaitos – paprastais žodžiais kalbant, mūsų tauta jau miršta. Lietuvoje masiškai plinta alkoholizmas ir narkomanija, šalis beveik pirmąja savižudybių skaičiumi pasaulyje, o Lietuvos vaikai yra patys nelaimingiausi Europoje.

Taigi, ar nemano autorius, kad savo intelektą ir emocijas dėl šių nelemtų trijų raidžių jis ir jo nuomonės išpažinėjai galėtų nukreipti solidarizuojant visuomenę, ugdant likusių lietuvių patriotizmą ir meilę savo kraštui, užuot prievarta brukant visuomenei permainas, kurios nežada jai jokios naudos, išskyrus trumpalaikes tam tikrų politikų asmenines ambicijas (o gal vis dėlto esama interesų?).

Šiuo atveju tenka pavydėti lenkams, kurie nuosekliai siekia savo tikslo ir saugo savo identitetą.